

Pregoner al col·legi electoral del carrer de Casp de Barcelona,
16 de febrer del 1936.
Arxiu Fotogràfic de Barcelona / Arxiu Família Puig Farran © Arxiu Família Puig Farran

JOAN ANDREU PUIG FARRAN

LA DÈCADA CONVULSA
(1929-1939)

12.06.2025 - 31.08.2025

LA DÉCADA CONVULSA (1929-1939)

A la gran metròpolis catalana i al seu rerepaís succeeix de tot, com arreu d'aquella Espanya (i també d'Europa) excitant i convulsa d'entreguerres. Els fotoperiodistes disparen contínuament: un míting polític, l'escena d'un crim, els teatres del Paral·lel de la gran Barcelona, una cursa automobilística, un partit de futbol o la vida a la Catalunya rural. Cal un flux incessant de fotos per omplir pàgines de diaris i revistes, testimonis gràfics de les tensions i contradiccions del bategar d'una societat de masses moderna que vol saber i veure-ho tot. Els fotògrafs de premsa, com Joan Andreu Puig Farran (Belianes, Lleida, 1904 - Barcelona, 1982), esdevenen cronistes sense pausa en un sens fi d'escenaris. La seva aparició a la vida fotogràfica catalana és fugaç però intensa. Entre el 1929 i el 1939, entre l'Exposició Internacional de Barcelona i el final de la Guerra Civil espanyola, la signatura de Puig Farran subministra milers d'instantànies clau per entendre aquella vida ciutadana extraordinària, tensa i plural.

Per als lectors de premsa catalana el seu nom esdevé habitual durant aquella dècada fulgurant. Després d'instal·lar-se a Barcelona a finals dels anys 1920 i d'associar-se amb Carlos Pérez de Rozas Masdeu, és a partir dels anys 1932 i 1933, un cop ja independitzat del seu soci, quan les seves fotografies comencen a inundar diaris com *La Humanitat* i *Última Hora* —ambdós portaveus d'ERC—, esdevenen habituals de la portada del setmanari catòlic catalanista *Esplai* i, progressivament, ocupen un espai amplíssim a les pàgines gràfiques del diari de major difusió a Catalunya, *La Vanguardia*. Primer amb les seva càmera de plaques Contessa Nettel i, a partir del 1936, amb la versàtil Leica de pas universal, Puig Farran crea un estil amb un ritme creixent, passant de la foto fixa més clàssica a fotografies en les quals reflecteix la velocitat esportiva i la dinàmica vida política.

Al llarg d'aquella dècada fulgurant, Puig Farran genera un corpus fotogràfic ric i enormement divers que, producte del seu itinerari vital, acaba reduït a un arxiu personal selectiu que només podem completar amb els arxius de la premsa. Encara que fou un fotògraf molt actiu durant la Guerra Civil als fronts republicans d'Aragó i a l'intent de conquesta de Mallorca l'estiu del 1936, la seva trajectòria es veu truncada per l'exili a França del 1939 i l'internament en diversos camps de concentració francesos i espanyols. Depurat i expulsat del fotoperiodisme pel franquisme, deriva la seva pràctica cap a la fotografia industrial i turística en associar-se amb Antoni Campañà i crear el segell de postals CYP (Campañà y Puig Farran) el 1952.

Aquesta exposició recupera i situa Joan Andreu Puig Farran en el lloc que li pertany dins el ric univers fotoperiodístic català d'aquells anys convulsos.

[I]

ELS CONTRASTOS DE LA VIDA QUOTIDIANA A BARCELONA —I CATALUNYA— (1929-1936)

Entre els anys 1931 i 1936, Barcelona, com qualsevol metròpolis de l'època, era una ciutat de grans contrastos. Per a un fotògraf com Joan Andreu Puig Farran, que va arribar a la Ciutat Comtal a finals dels anys vint des de la seva Lleida natal, aquests contrastos, juntament amb el pas del camp a la ciutat (del pastor dels Pirineus al tràfec ciutadà, o dels pescadors de la Barceloneta a les actrius dels teatres de l'avinguda del Paral·lel), de ben segur van causar-li una gran impressió. En un moment d'esclat de la premsa gràfica, Puig Farran, com els seus col·legues de professió, dispara la càmera en totes direccions, també per alimentar les ànsies del públic de veure-ho «tot». Quina fotografia impactaria més els lectors? La visita d'unes estudiants hindús al Palau de la Generalitat, la imatge del nunci apostòlic a Espanya esperant el papa Pius XI al port de Barcelona o la impensable resistència al domini humà d'un xai al passeig de Sant Joan?

Puig Farran capta tots aquests esdeveniments contradictoris que conviuen al mateix temps: autoritats que reparteixen pa i arròs als infants necessitats mentre unes altres criatures deambulen entre joguines en uns gram magatzems, pobresa i consumisme, o les masses ciutadanes esperant que la loteria de Nadal les «alliberi» mentre l'alta burgesia es relaxa als seus velers.

[II]

LES GUERRES PACÍFIQUES: L'ESPORT

Des del 1929, l'any que es va disputar la primera Lliga de futbol a Espanya, fins al 1939 que es va acabar la Guerra Civil, l'esport ocupa, cada vegada més, un espai important en una societat de masses que viu entre la politització constant i les ànsies de distracció. Tot i la manca de polítiques públiques per impulsar el foment de l'esport, tant a Catalunya com al conjunt d'Espanya, es produeix un auge de l'esport *amateur*, coetani de l'eclosió del futbol, del ciclisme o de la boxa professionals, que aplega desenes de milers d'espectadors als estadis. L'extensió creixent de la pràctica esportiva porta a determinats sectors polítics, tant conservadors com revolucionaris llibertaris, a criticar-la perquè, segons el seu parer, tendeix a dissoldre la separació entre classes socials o perquè, suposadament, degrada la moral pública.

La fotografia esportiva contribueix a convertir els jugadors del FC Barcelona, el capità del Madrid FC o ciclistes com Marià Cañardo i boxejadors com Josep Gironès en estrelles mediàtiques (que comparteixen les pàgines dels diaris amb esportistes aficionats), captades per la càmera de Puig Farran, una de les signatures més sol·licitades per cobrir esdeveniments esportius: des de les finals del Campionat d'Espanya de Futbol a Montjuïc fins a l'esquí o les curses de cavalls dels més privilegiats.

[III]

ELS FETS DEL 6 D'OCTUBRE DEL 1934

Al món d'entreguerres, la inestabilitat va ser la norma. L'any 1934 el continent europeu estava en plena ebullició: intents colpistes a París o Viena, tensió entre Barcelona i Madrid, Hitler al poder a Alemanya, i Stalin, a l'est soviètic, veient-ho tot des del Kremlin. El 6 d'octubre del 1934, el president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, va proclamar l'Estat català al si d'una República Federal espanyola per construir, com a protesta davant l'entrada de la dreta reaccionària —la CEDA— al govern republicà conservador d'Alejandro Lerroux. A mig camí de la proclama sobiranista i l'intent de recuperar, des de l'esquerra moderada, el control del règim republicà del 1931, Barcelona i la resta de Catalunya viuen, amb diferents graus d'intensitat, una revolució catalanista i d'extrema esquerra fracassada. Puig Farran, acostumat a la violència política de diferent signe ideològic, fotografia els seus protagonistes abans, durant i després dels fets del 6 d'octubre: l'expresident del Govern espanyol, Manuel Azaña; el mateix Companys; civils armats favorables a la Generalitat i els soldats desplegats pel general de la Quarta Divisió de l'Exèrcit, Domènec Batet, per sufocar la rebel·lió. L'avantsala de la Guerra Civil queda dibuixada.

[IV]

QUOTIDIANITAT O POLÍTICA?

La intensitat de la vida pública de la dècada dels anys trenta del segle xx a Barcelona i Catalunya dificulta establir una separació nítida entre els fets quotidians i els esdeveniments polítics. Això es reflecteix en l'activitat dels reporters fotogràfics com Joan Andreu Puig Farran, que cobreixen tant unes eleccions, un míting o una manifestació com qualsevol altre fet aparentment insignificant per prendre el pols de la ciutat.

Mentre que la ràdio arriba cada cop a més llars —Ràdio Barcelona és la primera emissora d'Espanya el 1924 (EAJ-1)— i el cinema presenta mons llunyans reals o ficticis, l'obra dels fotoperiodistes ofereix als lectors la possibilitat de conèixer una part de l'extraordinària diversitat de la vida que els envolta. Enmig de tota aquesta realitat mesclada i impossible de dividir, la política encara té personalitat pròpia a les fotografies de Puig Farran: són imatges encara calmades i amb poc moviment, al marge dels fets del 6 d'octubre del 1934. Els ciutadans i els polítics encara viuen sense la intensitat que poc després inundarà l'ambient: els candidats es dirigeixen als seus seguidors per demanar-los el vot, els vianants observen pacíficament la propaganda electoral i fan cua per exercir el sufragi el 1933 i el 1936.

[V]

EL DESCARRILAMIENT TOTAL: LA GUERRA CIVIL

Quan esclata la Guerra Civil l'estiu del 1936, Puig Farran accentua la seva activitat. La premsa, en mans de partits i sindicats d'esquerrers, cobreix tot tipus d'escenaris, des de la Barcelona hiperpolititzada fins a la primera línia de foc al front d'Aragó passant pel fallit intent de conquesta de Mallorca per part de la Generalitat.

Puig Farran, de vegades ajudat pel seu germà Alfons, amplia la seva presència especialment a *La Vanguardia*, *L'Instant* i el modern *Última Hora*. El retrat que fa de la rereguarda i del front, vist en perspectiva, evidencia les contradiccions i realitats paral·leles del conflicte: de milicians mutilats als hospitals de Barcelona... a banyistes bronzejant-se a les platges de la mateixa ciutat. Però ofereix també un retrat èpic de la batalla i la mort, en unes fotografies al servei d'una propaganda republicana que vol convèncer que la victòria és possible.

Aquelles instantànies van tenir una gran difusió i, paradoxalment, van ser la causa de la fi de la carrera de Puig Farran. El seu paper destacat en el fotoperiodisme republicà de guerra, així com el seu exili a França el 1939, van condemnar-lo als ulls de la immediata dictadura franquista. Després de passar pels camps de refugiats francesos i de tornar a Espanya, va ser internat al camp de concentració de Miranda de Ebro, condemnat a pena de mort —commutada— i posteriorment depurat i apartat per sempre de la seva professió.

Barcelona Photo Center